

УДК 94(73).092.6+(564.3).04

Ковальський С.В.

КІПРСЬКЕ ПИТАННЯ В ПОЛІТИЦІ АДМІНІСТРАЦІЇ ДЖИММІ КАРТЕРА

Стаття присвячена політиці адміністрації 39-го президента США від демократичної партії Джиммі Картера щодо кіпрської проблеми. Розглянуті зовнішньополітичні аспекти кіпрського питання, а саме переговори з Грецією, Туреччиною, лідерами Кіпру, розробка миротворчих проектів та дипломатичні маневри американських урядовців. Також увага приділена й менш очевидним деталям в політиці демократичної партії. Аналізується роль кіпрського питання у передвиборчій програмі 1976 р., адже кіпрська проблема залишилась невирішеною за підсумками діяльності республіканської партії. Цей аргумент вдало використовувався у передвиборчій критиці опонентів. Важливим аспектом діяльності демократичної партії був пошук підтримки поміж етнічних громад США, серед яких американські греки представляли одне із найвпливовіших лобі. У зв'язку з цим простежено зв'язок Дж. Картера із американськими греками в контексті його політики, спрямованої на вирішення кіпрської проблеми. Показано поступову втрату популярності американського президента як один із наслідків невирішеності кіпрського питання.

Ключові слова: США, Джиммі Картер, демократична партія, Кіпр, кіпрське питання, місія К. Кліффорда, грецьке лобі.

У 2015 р. кіпрська газета «Сайпрус Мейл онлайн» сповістила своїх читачів про те, що 39-й президент США, лауреат Нобелівської премії миру 2002 р. Дж. Картер захворів на невиліковну хворобу [1]. В шанобливому та співчутливому тоні стаття розповіла про колишнього голову Білого Дому, про його родину та особисті досягнення. Така прискіплива увага до особи Дж. Картера з боку кіпрської громадськості не випадкова. Його зв'язок із Кіпром та долею кіпрського народу був тісним та насиченим подіями від початку передвиборчої кампанії 1976 р. до сьогодення. Через три десятки років після завершення президентської каденції Дж. Картер продовжує привертати увагу світової спільноти до кіпрських проблем, організовувати візити представників різних неурядових та благодійних організацій на острів.

«Кіпрський акорд» в політичній діяльності Дж. Картера – цікава та неочевидна проблема. Важливу роль цей аспект відігравав завдяки громадському та публічному значенню для американського суспільства. Політика Дж. Картера щодо кіпрської проблеми відображала структурні зміни зовнішньої політики США. Це була спроба переосмислення та виправлення «реальної політики» Г. Кіссінджера. Тому кіпрська проблема залишила свій відбиток на загальній атмосфері передвиборчої кампанії демократичної партії США, яку представляв Дж. Картер, та на його подальшій зовнішній політиці в регіоні Близького Сходу.

Примітно, що серед величезної кількості біографічних робіт, залишились без уваги дрібні за масштабом, але ключові за змістом аспекти, серед яких була й

кіпрська проблема. Біографи американського президента К. Байвен [2], Д. Мічел [3], Ф. Гейлард [4] взагалі не згадували кіпрські ініціативи Дж. Картера. Варто зазначити, що були опубліковані спеціалізовані роботи, присвячені кіпрському конфлікту у зовнішній політиці США у вказаний період, що торкались зазначених проблем. Наприклад, К. Іоаннідіс, розглянув так звану «реальну політику» США в Східному Середземномор'ї у порівняльній характеристиці дипломатії Дж. Форда та Дж. Картера [5]. У 2018 р. грецький дослідник С. Різас присвятив монографію американській «реальній політиці» в контексті прав людини в трикутнику Греція, Туреччина, Кіпр, де діяльності Дж. Картера присвячений окремий розділ [6]. Такі роботи мають узагальнюючий характер й не зменшують важливість системного аналізу цього питання у його зв'язку із внутрішньополітичною ситуацією в США та зовнішньополітичними стратегіями Вашингтону періоду «холодної війни».

Вирішення кіпрського конфлікту, який розпочався ще до проголошення острова незалежною республікою у 1960 р., було складною задачею для зовнішньої політики США. Традиційне ще за часів британської колоніальної адміністрації протиріччя між грецькою та турецькою громадами перейшло у відкрите протистояння в результаті поглиблення інтернаціоналізації проблеми. Греція та Туреччина вступали в протистояння один з одним заради підтримки своїх етнічних громад, гарантами яких вони були юридично, та задля реалізації власних зовнішньополітичних цілей. Тому, якщо в 1963-1964 рр. міжетнічні сутички на острові мали форму громадянської війни, то у 1974 р. конфлікт розширився до регіональних масштабів. Спочатку Греція організувала на Кіпрі державний переворот в липні 1974 р., після чого Туреччина провела дві військові операції на острові з метою фізичного розмежування етнічних громад. Все це супроводжувалось зростанням шансів на пряме збройне зіткнення між Афінами та Анкарою.

Апогеєм конфлікту став розкол острова на дві частини: південну, яка залишилась під контролем греків-кіпріотів, та північну, куди переселились усі турки-кіпріоти. За таких умов з 1960 до 1974 рр. існувала постійна вірогідність греко-турецької війни, що ставило під сумнів середземноморську безпеку НАТО. Невипадково американські президенти протягом всього довготривалого конфлікту намагались вплинути на ситуацію на острові. Головним мотивом було утримання від війни двох союзників НАТО, збереження стабільності «східного флангу» та недопущення встановлення прорадянського режиму. Всі ці зовнішньополітичні загрози були вірогідними в умовах нестабільності на острові. Ці загрози усвідомлювали й враховували попередники Дж. Картера, особливо державний секретар США Г. Кіссинджер. Відомий американський урядовець закладав вирішення кіпрського питання в основу своєї «реальної політики». Він доклав до цього зусилля в 1974 р. та ще два роки після завершення війни проводив свою політичну лінію на острові. Але протурецька позиція Г. Кіссинджера та деякі непопулярні заходи спричиняли всебічну

критику апарату президента, що тягнуло за собою зниження рейтингу республіканської партії в США.

Тому, плануючи свою програму на президентські перегони 1976 р., Дж. Картер врахував й ці аспекти. Можна констатувати, що президентські вибори в США 1976 р. характеризувались тим, що в західному суспільстві називається «беконсфідзізмом», коли політичні опоненти, неспроможні надати цілісної передвиборчої програми, вдаються до критики один одного. Водночас критика зовнішньої політики своїх візаві стає «візитною карткою» власної передвиборчої програми. Аналогічна ситуація склалась в США другої половини 1970-х рр. Політична дискусія між республіканською та демократичною партіями на виборах 1976 р. зайшла в глухий кут. На цьому тлі демократи не змогли протиставити цілісну соціальну та економічну програму та вдалися до популізму.

Радники Дж. Картера, серед яких був З. Бжезінський, порекомендували йому зосередити увагу на незавершених проблемах адміністрації Дж. Форда. В такий спосіб вирішення кіпрського питання стало однією із передвиборчих обіцянок майбутнього американського президента. Демократична партія асоціювала зазначену міжнародну проблему із провалами своїх попередників: Л. Джонсона, Дж. Форда та, особливо, Г. Кіссинджера. Акцент на кіпрське питання робився й під час оголошення майбутнього уряду. В інтерв'ю американській пресі Дж. Картер пояснював кандидатуру В. Мондале на пост віце-президента тим, що однією з його переваг як кандидата була практична діяльність у вирішенні низки міжнародних проблем, зокрема, пов'язаних із Близьким Сходом та Кіпром [7]. Позитивною рисою С. Венса в характеристиці до посади державного секретаря зазначалась його причетність до мирного переговорного процесу на Кіпрі в 1967 р. [8]. За надмірний акцент на кіпрських проблемах під час передвиборчої кампанії Дж. Картер критикувався опонентами від республіканської партії. Наприклад, у 1978 р. під час підготовки до зустрічі із змішаною групою конгресменів Дж. Картер був попереджений спеціальною доповідною запискою, що серед представників республіканської партії фігурують імена конгресменів, які публічно звинуватили його в «чинічному використанні кіпрського питання у виборчій кампанії 1976 р.» [9].

Тим не менш, варіант вирішення кіпрської проблеми Дж. Картера наприкінці 1976 р. розглядався як принципово новий підхід. Його метою було сприяння стабілізації військово-політичних позицій США в регіоні та налагодження відносин із Грецією, яка за два роки до того вийшла із блоку НАТО. Дж. Картер позиціонувався як американський президент, який переосмислив кіпрське питання від традиційної підтримки турецької сторони до врахування інтересів Греції та греків-кіпріотів. Від турецької громадськості лунали звинувачення на адресу Дж. Картера в тому, що його передвиборча програма побудована на популізмі та «грецькій пропаганді» [10]. Греція ж, навпаки, вбачала підтримку своєї лінії та висловлювала позитивні очікування. Напередодні виборів в США

члени грецького парламенту від консервативної партії офіційно звернулись до всіх американців грецького походження із закликом проголосувати за Дж. Картера [11]. Таким чином, кандидат від демократичної партії залучився підтримкою від грецької діаспори та впливового грецького лобі. Наприкінці 1976 р. кіпрський уряд в свою чергу також висловив сподівання на плідну співпрацю із новобраним президентом [12].

За словами Дж. Картера грецька сторона зраділа, коли його оголосили президентом. В спогадах він зазначав, що в Греції після оголошення результатів президентських виборів на його честь лунали церковні дзвони [13]. Проте, ще в грудні 1976 р. він оголосив пресі, що ці радісні церемонії в Греції «передчасні та недоцільні». За словами новобраного президента, американські дипломати намагатимуться проводити об'єктивну політику щодо обох країн з метою збереження «адекватної військової присутності в цих (тобто Греції та Туреччині) державах» [14].

В перший тиждень після інавгурації Дж. Картера «Нью-Йорк Таймс» повідомила, що президент оголосив про початок переговорного процесу на Кіпрі [15]. 10 січня 1977 р. відбулось закрите засідання, на якому були присутні новопризначені державний секретар С. Венс та віце-президент В. Мондале. За рішенням засідання віце-президент мав здійснити європейське турне, в порядок денний якого було внесене обговорення кіпрського питання [15]. В лютому Дж. Картер повідомив Конгресу, що перший крок виявився вдалим. Європейська спільнота підтримала ініціативи президента США [16, р. 144].

21 січня 1977 р. З. Бжезінський, якій обійняв посаду радника президента США з національної безпеки, підготував меморандум на адресу всіх вищих урядовців США. В документі зазначалось, що президент США оголосив проблеми Кіпру та Егейського моря важливим пріоритетом своєї адміністрації та проводить збір інформації щодо можливих шляхів мирного врегулювання обох проблем [17, р. 2]. Основне обговорення кіпрського питання виносилось на окреме засідання, що мало відбутись 31 січня того ж року.

Таким чином, узгоджуючи свою передвиборчу програму із новими рисами зовнішньої політики, Дж. Картер розпочав із налагодження кіпрських переговорів. В процесі підготовки до мирних переговорів Дж. Картер направив колишнього міністра оборони та «суперадвоката» К. Кліффорда на Кіпр для проведення низки зустрічей та просування американської лінії в кіпрському питанні. 15 лютого 1977 р. за день до початку місії Дж. Картер провів нараду в Овальному кабінеті із К. Кліффордом, М. Німіцем, одним із координаторів цього питання в Державному департаменті, та представниками преси [18, р. 2]. Зустрічі в подібному форматі відбувались і після місії К. Кліффорда (4 березня та 4 жовтня). А в документах адміністрації президента К. Кліффорд фігурував з приписом «уповноважений президента США в справах Кіпру, Греції та Туреччини» до кінця 1980 р.

Місія тривала з 16 по 23 лютого 1977 р., представник США провів зустрічі із Генеральним Секретарем ООН К. Вальдхеймом, президентом Кіпру Макаріосом III, головою турецької громади Р. Денкташем та міністрами закордонних справ Греції та Туреччини [19, р. 114]. Дії К. Кліффорда сприяли поновленню Віденських переговорів, що відбулись в березні того ж року. Хоча місія зіткнулася із непримиримою позицією греків та турків кіпріотів щодо суверенного устрою острова та розподілу влади між громадами, Дж. Картер вважав вказану місію перемогою [20, р. 638]. Американський уряд зберіг свій вплив на сторони, що конфліктують, підтвердив авторитет США у складних греко-турецьких відносинах. В інтерв'ю наприкінці березня 1977 р. цю місію Дж. Картер назвав одним з перших успіхів адміністрації за два місяці роботи [21, р. 523].

К. Кліффорд був не тільки практикуючим адвокатом, але й обіймав державні посади за часів президентів демократів Г. Трумена та Дж. Кеннеді. Як зазначалось в характеристиці на К. Кліффорда до його призначення емісаром на Кіпр, він брав участь в розробці «доктрини Трумена», що мало позитивно вплинути на діалог із Грецією та Туреччиною [22, р. 77]. Але в грецькій та турецькій пресі ця сторінка біографії К. Кліффорда, навпаки, подавалась як негативне явище. Взагалі, місія К. Кліффорда нагадувала аналогічну ініціативу США в 1960-х рр., коли для вирішення кіпрського питання був відправлений інший високопосадовець, що мав відношення до «доктрини Трумена» – Д. Ачесон. Результат плану Д. Ачесона, нажаль, також виявився непродуктивним.

В американському суспільстві місія К. Кліффорда стала приводом для критики демократичної партії вже на початку президентства Дж. Картера. Головний редактор аналітично-інформаційного журналу «Екзекутив Інтелідженс Джорнал» Л. Ларуш був представником «лівого крила» демократичної партії. На сторінках свого видання Л. Ларуш детально розібрав підсумки дипломатичної місії К. Кліффорда та опублікував відгуки світової преси. Основний вердикт – це провал місії. Аргументацію «лівий демократ» підбирав детально та виокремив три негативні моменти. По-перше, Макаріос III та Р. Денкташ зустрілись та почали діалог ще до приїзду К. Кліффорда. Таким чином, лідери кіпрських громад не тільки випередили його ініціативу, але й знецінили її. По-друге, в Греції К. Кліффорд критикувався грецькою пресою «за намагання повернути країну до «доктрини Трумена» [23, р. 3]. По-третє, турецька преса також розкритикувала К. Кліффорда за втручання в свої внутрішні справи. В цілому, така інтерпретація вказувала на опозиційні тенденції в середині американського суспільства та солідарність «лівих демократів» із радянською позицією, щодо «провокативної політики НАТО на Близькому Сході» та «інтервенціальність політики США».

Можна констатувати, що з початку кіпрських ініціатив Дж. Картер зіштовхнувся із тими ж проблемами, що робили політику його попередників

неефективною. Як зазначав науковець та радник бюро розвідки та досліджень Державного департаменту Дж. Вулф, «ефект зустрічей, призваних викликати атмосферу довіри, був знижений взаємними звинуваченнями, що постійно лунали на нескінчених міжнародних форумах» [19, р. 115]. В грудні 2009 р. Дж. Картер на зустрічі із релігійними та політичними лідерами Кіпру згадував ситуацію, яка склалась в 1977 р. Він підтвердив слова Дж. Вулфа додавши, що йому як американському президенту дісталась складна спадщина у вигляді Кіпру після турецької окупації частини острова та повного непорозуміння турків та греків кіпріотів [24].

У вересні 1978 р адміністрація Дж. Картера повернулась до кіпрської політики. Цього разу був запропонований новий підхід. До переговорного процесу долучились спеціалісти з США, Великої Британії та Канади. За першими літерами країн-ініціаторів (America, Britain, Canada) проект отримав назву «ініціатива АВС» [19, р. 115]. Суть проекту полягала у наданні обом громадам острова економічної допомоги та у перегляді деяких територіальних питань. Від ворогуючих сторін вимагалось сісти за стіл переговорів та повернутись до конституційного устрою за принципом бікомунальної держави. Наступного місяця на засіданні Генеральної Асамблеї ООН проект провалився. Макаріос III та Р. Денкташ висловили взаємну недовіру до пропозицій західних країн [19, р. 115]. На думку посла США на Кіпрі Р. Ейвінга, який перебував на посаді у 1981-1984 рр., і розглядав ситуацію в ретроспективі, результати «ініціативи АВС» не можна вважати повністю провальними [25, р. 146]. Їх ключові положення, на думку дипломата, використовувались в подальшій переговорній практиці, наприклад, в 10 пунктах договору між новим президентом Кіпру С. Кіпріану та Р. Денкташем, в документах Ради Безпеки ООН в 1980 р., в «еволюційному документі» Генерального Секретаря у 1981 р. [25, р. 146]

У 1978 р. адміністрація Дж. Картера провела через Конгрес зняття з Туреччини ембарго на зброю, що мало повернути відносини між двома країнами до рівня 1974 р. Для Дж. Картера цей крок мав важливе значення. Його подавали суспільству як важливе політичне досягнення. Усім сенаторам, які голосували за зняття ембарго, адміністрація президента надіслала вітальні листи такого змісту: «Ваше голосування за зняття з Туреччини ембарго на зброю було мужнє та чесне. Я вірю, що скасування ембарго слугуватиме інтересам США, Туреччини, Греції та НАТО та сприятиме справедливому та міцному миру на Кіпрі» [26, р. 100].

Проте такий поворот передбачав погіршення відносин із Грецією. Найболючішим наслідком стала втрата популярності у діаспори американських греків. З початку президентської кампанії американські греки виступали із підтримкою Дж. Картера та забезпечили йому додаткові відсотки на виборах. Але в період президенства Дж. Картера їх підтримка різко знизилась. В якості експерта щодо ставлення американських греків до питання турецького ембарго

виступив професор університету Джорджії К. Александридес. В телеграмі в Білий Дім він зазначив, що турецьке ембарго для греків мало символічне значення, скасування якого фактично легалізувало би нову турецьку агресію на острові [27].

З приводу турецької політики американський президент був змушений виправдовуватись. Виступаючи перед американськими греками 22 червня 1978 р. Дж. Картер пояснив причину зняття ембарго на продаж Туреччині зброї таким чином: «Я дійшов висновку, що ембарго на зброю для Туреччини більш шкідливий, аніж корисний інструмент впливу. ... рано чи пізно ембарго перетворилось би для турків на символ карних санкцій однієї держави щодо іншої. Турки як і греки – гордий народ. І вони ніколи не підуть на переговори під таким тиском. ... З цієї причини, як й з причини безпеки в Східному Середземномор'ї ... було прийняте рішення скасувати ембарго» [28, р. 4].

Зустріч Президента США із лідерами громади американських греків, яка відбулась 22 червня 1978 р., мала важливе значення для реабілітації рейтингу президента. Всього на заході були присутні 150 представників бізнесу, церковних та культурних кіл американських греків. Одним з ключових питань спілкування була кіпрська проблема. До приїзду на зустріч Дж. Картера із грецькою громадськістю спілкувався К. Кліффорд. Він доповідав про результат своєї кіпрської місії, розповів про складнощі, які виникли та означив перспективи, що були досягнуті [28, р. 1]. Президент США виступив з невеликою, але змістовною промовою. З 10 тез, запропонованих аудиторії, 6 були безпосередньо пов'язані із кіпрською проблемою. Дж. Картер нагадав про свої передвиборчі обіцянки, розповів про загальні тенденції та своє відношення до процесу вирішення конфлікту. Його виступ залишив таке враження, що адміністрація Дж. Картера не мала нових ідей щодо цього питання. Для того, щоб схилити грецьке лобі на свій бік використовувались лише загальні фрази та старі досягнення.

«Кіпрська риторика» у спілкуванні із грецькою діаспорою простежується й в привітанні від 5 квітня 1979 р. на адресу американсько-грецького прогресивного просвітницького союзу (АНЕРА). В своїй промові президент робив акцент на важливість миру на Кіпрі для американської дипломатії та регіональної стратегії. В підготовчих документах до цієї зустрічі його помічники попереджали, що ця організація, як і вся грецька громада, незадоволена неквапливістю діючої адміністрації у вирішенні кіпрського питання [29].

У вересні 1979 р. на честь 20-річного призначення архієпископа Іакова головою Грецької православної церкви в Північній та Південній Америці в Білому Дому проводились святкові церемонії та зустрічі, які були прописані як справа державного значення. Святкування, здебільшого, розглядались як комплімент американським грекам напередодні передвиборчих перегонів. В

спеціальній інструкції Дж. Картеру його помічниця Е. Векслер в категоричній формі рекомендувала уникати кіпрської тематики як такої, що політизує зустріч. Окремо зазначалось, що грецька громада США розчарована відсутністю прогресу з цього питання [30, р. 1]. Святкування пройшли в урочистій атмосфері, а Кіпр майже не згадувався. Цей факт доводить, що за два роки президентства Дж. Картера кіпрське питання перетворилось з одного з головних аргументів у спілкуванні із грецьким лобі в небажану тему, яка шкодила рейтингу.

Ще одним підтвердженням того, що кіпрська проблема перетворилась на проблему підтримки президента США на майбутніх виборах виявилась візит делегації США на церемонію Олімпійського вогню в Афінах. На фоні американського бойкоту Олімпіади в Москві 1980 р., цей візит мав політичне значення. Проте делегацію, яку очолила помічниця президента Е. Векслер, зустріли в Греції не дуже привітно. Навіть те, що в склад делегації символічно були включені представники американських греків не вплинув на загальне ставлення до делегації. Це, як підкреслювала Е. Векслер, було наслідком того, що греки недовірливо ставляться до позиції Дж. Картера щодо кіпрського питання та інтересів Греції в цілому [31, р. 1].

Отже, президенту, який провів блискучі Кемп-Девідські перемовини між Єгиптом та Ізраїлем та підписав ОСО-2, кіпрська проблема залишилась невирішеною. Незважаючи на невдачі у вирішенні кіпрського питання, Дж. Картер продовжив займатися цією проблемою після свого президентства. Навіть після вступу Кіпру до ЄС в 2004 р. колишній американський президент неодноразово приїздив на Кіпр у складі неурядової некомерційної організації «Елдєрс» [13]. Крім того, допомогою кіпріотам займається його власний фонд.

Таким чином, кіпрське питання мало для Дж. Картера не стільки зовнішньополітичне значення, скільки відіграло внутрішньополітичну роль. Проблеми Кіпру були включені у передвиборчу програму демократичної партії 1976 р. Це надало Дж. Картеру простір для критики зовнішньої політики своїх опонентів. Крім того, акцент на кіпрські проблеми надав можливість привернути увагу до своєї кандидатури американських греків, які утворили додаткову підтримку під час виборів. В подальшому, реалізуючи передвиборчу програму, Дж. Картер провів низку дипломатичних акцій, спрямованих на налагодження переговорного процесу на острові. Втім, американський президент зіштовхнувся із типовими проблемами всіх його попередників. З часом, кіпрське питання перетворилось із сильної сторони діяльності адміністрації Дж. Картера у фактор, що знижував рейтинги президента. Кіпрські ініціативи Дж. Картера продемонстрували, що вирішення кіпрського питання не залежить від зовнішнього фактору й не може вирішуватись через сторонній тиск. Без консенсусу поміж кіпріотами та компромісу між етнічними громадами острова будь-які зовнішні «добрі наміри» та чужі ініціативи приречені на невдачу.

Список використаних джерел та літератури

1. Former US President Carter says he has cancer // Cyprus Mail Online. August 13, 2015. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cyprus-mail.com/2015/08/13/former-us-president-carter-says-he-has-cancer/>
2. Biven C.W. Jimmy Carter`s Economy. – Chapel Hill: North California University Press, 2002. – 346 p.
3. Micheal D. Jimmy Carter as Educational Policymaker. Equal Opportunity and Efficiency. – Albany: State University of New York Press, 2008. – 191 p.
4. Gaillard F. Prophet from Plains. Jimmy Carter and his Legacy. – Athens, London: The University of Georgia Press, 2007. – 128p.
5. Ioannides Ch. P. Realpolitik in the Eastern Mediterranean: from Kissinger and the Cyprus Crisis to Carter and the Lifting of the Turkish Embargo. – New York, 2001. – 523 p.
6. Rizas S. Realism and Human Rights in US Policy toward Greece, Turkey, and Cyprus. – London, New York: Lexington Book, 2018. – 185 p.
7. The New York Times. – 1976. – July 16.
8. The New York Times. – 1976. – December 4.
9. Office of Staff Secretary; Series: Presidential Files; Folder: 7/12/78 [1]; Container 84. Moore Frank. Meeting with Congressmen on Turkey / Greece, July 12 1978. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.jimmycarterlibrary.gov/digital_library/ss0/148878/84/SSO_148878_084_12.pdf
10. The New York Times. – 1976. – November 1.
11. The New York Times. – 1976. – October 26.
12. The New York Times. – 1976. – November 13.
13. Trip Report by Former U.S. President Jimmy Carter to Cyprus, October, 7-10, 2008. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.cartercenter.org/news/trip_reports/cyprus_2008.html
14. The New York Times. – 1976. – December 2.
15. The New York Times. – 1977. – January 14.
16. Carter J. The Cyprus Conflict. The Message to the Congress Reporting on Progress toward a Negotiated Settlement. February 11, 1977 // Public Papers of the Presidents of the United States. Jimmy Carter. 1977 (In Two Books). Book I. January 20 to June 24, 1977. – Washington: United State Government Printed Office, 1977. – P. 143-144.
17. Brzezinski Z. Presidential Review Memorandum/NSC 5, January 5, 1977. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.jimmycarterlibrary.gov/assets/documents/memorandums/prm05.pdf>
18. The Daily Dairy of President Jimmy Carter, February 15, 1977. – 4 p. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.jimmycarterlibrary.gov/assets/documents/diary/1977/d021577t.pdf>
19. Wolfe J.H. A Historical Review of the Dispute // Perspectives of Negotiations. Four Case Studies and Interpretations / Ed. by D.B. Bendahmane, J.W. McDonald Jr. – Washington: Foreign Service Institute U.S. Department of State, 1986. – P. 105-122.
20. Carter J. The Cyprus Conflict. Message to the Congress Reporting on Progress Made toward a Negotiated Settlement. April 15, 1977 // Public Papers of the Presidents of the United States. Jimmy Carter. 1977 (In Two Books). Book I. January 20 to June 24, 1977. – Washington: United State Government Printed Office, 1977. – P. 638-639.
21. Interview with the President. Remarks and a Question-and-Answers Session with a Group of Publishers, Editors, and Broadcasters. March 25, 1977 // Public Papers of the Presidents of the United States. Jimmy Carter. 1977 (In Two Books). Book I. January 20 to June 24, 1977. – Washington: United State Government Printed Office, 1977. – P. 512-522.
22. President`s Personal Emissary to Greece, Turkey, and Cyprus. Designation of Clark Clifford. February 3, 1977 // Public Papers of the Presidents of the United States. Jimmy Carter. 1977 (In

- Two Books). Book I. January 20 to June 24, 1977. – Washington: United State Government Printed Office, 1977. – P. 77.
23. All Sides Denounced Carte's "Mediator" in Cyprus // Executive Intelligence Review. – 1977. – Vol. 4. – No. 9, February. – P. 3-5.
  24. Trip Report by Former U.S. President Jimmy Carter to Cyprus, December 8-11, 2009. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.cartercenter.org/news/trip_reports/cyprus-120809.html
  25. Raymond C.E. U.S. Policy since 1974 // Perspectives of Negotiations. Four Case Studies and Interpretations / Ed. by D.B. Bendahmane, J.W. McDonald Jr. – Washington: Foreign Service Institute U.S. Department of State, 1986. – P. 144-149.
  26. Office of Staff Secretary; Series: Presidential Files; Folder: 8/4/78; Container 87. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.jimmycarterlibrary.gov/digital_library/ss0/148878/87/SSO_148878_087_07.pdf
  27. Office of Staff Secretary; Series: Presidential Files; Folder: 6/22/78; Container 82. Summary of Letter to Anne Wexler from Professor Costas G. Alexandrides, Georgia State University, dated June 19, 1978. – Режим доступу: https://www.jimmycarterlibrary.gov/digital_library/ss0/148878/82/SSO_148878_082_06.2.pdf
  28. Office of Staff Secretary; Series: Presidential Files; Folder: 6/22/78; Container 82. Meeting with Greek-American Leaders, June 22, 1978. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.jimmycarterlibrary.gov/digital_library/ss0/148878/82/SSO_148878_082_06.2.pdf
  29. Office of Staff Secretary; Series: Presidential Files; Folder: 4/5/79; Container 112. Greeting of the Supreme Lodge of the Order of AHERA, April 5, 1979. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.jimmycarterlibrary.gov/digital_library/ss0/148878/112/SSO_148878_112_09.pdf
  30. Office of Staff Secretary; Series: Presidential Files; Folder: 9/18/79 [4]; Container 131. Wexler A. Reception for His Eminence Archbishop Iakovos, September 11, 1979. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.jimmycarterlibrary.gov/digital_library/ss0/148878/131/SSO_148878_131_04.pdf
  31. Office of Staff Secretary; Series: Presidential Files; Folder: 2/5/80; Container 149. Ch., NSC. Memorandum for the President, February 4, 1980. P. 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.jimmycarterlibrary.gov/digital_library/ss0/148878/149/SSO_148878_149_09.pdf

Ковальский С.В. Кипрский вопрос в политике администрации Джимми Картера.

Статья посвящена политике 39-го президента США от демократической партии Джимми Картера относительно кипрской проблеме. Рассмотрены внешнеполитические аспекты кипрского вопроса, такие как переговоры с Грецией, Турцией, лидерами Кипра, разработка миротворческих проектов и дипломатические маневры американских чиновников. Также внимание уделяется менее очевидным деталям политики демократической партии. Анализируется роль кипрского вопроса в предвыборной кампании 1976 г., поскольку кипрская проблема осталась нерешенной по итогам деятельности республиканской партии. Этот аргумент удачно использовался в предвыборной критике оппонентов. Важным аспектом деятельности демократической партии был поиск поддержки у этнических общин США, среди которых американские греки представляли одно из наиболее влиятельных лобби. В связи с этим прослеживается связь Дж. Картера с американскими греками в контексте его политики, направленной на разрешение кипрской проблемы. Показана постепенная потеря популярности американского президента, как одного из последствий нерешенности кипрского вопроса.

Ключевые слова: США, Джимми Картер, демократическая партия, Кипр, кипрский вопрос, миссия К. Клиффорда, греческое лобби.

Kovalskiy S. The Cyprus Question in the Policy of the Jimmy Carter Administration.

The article is devoted to the policy of the 39th President of the USA from the Democratic Party, Jimmy Carter, regarding the Cyprus problem. The foreign policy aspects of the Cyprus issue, such as negotiations with Greece, Turkey, Cyprus leaders, the development of peacekeeping projects and diplomatic maneuvers of US officials, are considered. Attention is also paid to less obvious details of the politics of the Democratic Party. The role of the Cyprus issue in the pre-election campaign of 1976 is analyzed, since the Cyprus problem remained unsolved as a result of the activities of the Republican Party. This argument was successfully used in election criticism of the opponents. An important aspect of the activities of the democratic party was the search for support from the ethnic communities of the United States, among which the American Greeks represented one of the most influential lobby. In connection with this, the connection of J. Carter with the American Greeks in the context of his policy aimed at resolving the Cyprus problem is traced. A gradual loss of popularity of the American president is shown, as one of the consequences of the unresolved Cyprus issue.

Keywords: *USA, Jimmy Carter, the Democratic Party, Cyprus, the Cyprus question, Clifford mission, Greek lobby.*